SÖZ

FİKİR, SANAT VE TENKİT DERGİSİ

Kaethe Kollwitz'in bir litografisi.

BAŞLARKEN

DİL VE DÜŞÜNCE

DÜŞÜNME hürriyetinin dokunulmaz tek hürriyet olduğunu söyliyenler var. Bunlara göre, hiç bir sansörün, hiç bir hafiyeliğin sokulamadığı tek yer, beynimizdir. En azılı despotların önünde bile istediğimizi düşünürüz. Bunun için fikir hürriyeti, her zaman her rejimde var olan bir hürriyettir.

Sarsılmaz bir gerçeği anlatır gibi görünen bu buluş, bir çok sebeplerden, yanlıştır. Bunları incelemeden de bunun tam bir hürriyetsizlik olduğunu söyliyebiliriz. Çünkü düşüncemiz tıpkı bir zindanın duvarları içindeki kürek mahkûmu gibi, kafamızın sınırlarından dışarı ayak atmak istediği an - eğer bir istibdat rejiminde yaşıyorsak - kurşun yiyecektir. Yani orada kalmıya, oradan çıkmamıya mahkûmdur.

Beynimizin bir toplama kampı, veya hapisane hücresi olmaktan kurtulabilmesi için, düşüncelerimizin serbestçe dışarı çıkabilmesi, başka düşüncelere kadar gidebilmesi lâzımdır.

«Düşünmek, dudakları kapalı konuşmaktır» derler; bu hoş söz bize dilin düşüncedeki rolünü gösterir. Daha geniş manasile dil ve düşünce karşılıklı tesirlerle doğup, gelişmiştir diyebiliriz. En geri cemiyetlerde yaşıyanların düşünceleri de dillerinin ölçüsünde geridir. O halde düşüncenin var olmasının ve üstünlüğünün bir şartı nasıl dilin varlığı ise, düşünce hürriyetinin temel şartı da dil hürriyetidir. Dili burada şüphesiz en geniş manasiyle hem söz hem yazı olarak alıyoruz. Buna göre söz ve yazı hürriyeti olmayınca, fikir hürriyeti de yok demektir. Tek insan, tek başına kafasındaki bir iki düşünce kırıntısını geviş getirmekle «istediği gibi» düşünmüş sayılamaz.

Oysaki faşizm hürriyetin bukadarına bile imkân vermemiştir. En hayasızca yalanlardan kuvvet alan bir propaganda sistemiyle kafaları kalıba sokarken, hürriyet severliğinden, ileri fikirliliğinden şüphelendiği insanların beyinlerini boşaltmak için saçlarından asmak, tırnaklarını sökmek, diri diri tabuta koymak gibi işkence metodlarına baş vurmuştur.

Bu barbarlık, dil hürriyeti olmadan da fikir hürriyeti olabileceğini sanmak gafletine düşenlerin ne kadar yanıldıklarını isbat eder. Zaten bugün demokrasiyi kurtarmak için savaşanların zincirlerini kırmak istedikleri ilk hürriyet dil hürriyeti yani söz ye yazı hürriyeti değilmidir?

SÖZCÜ

Üniversitenin Muhtariyeti

Behice BORAN

ÜNİVERSİTENİN muhtariyeti meselesinin can alıcı noktası, üniversitelere ilmi faaliyet ve fikir hürriyetinin sağlanmasıdır. Memleket ilim ve fikir hayatının en yüksek mümesilleri olan üniversiteleri ve üniversite mensuplarını, üniversitenin dışındaki siyasî ve iktisadî kuvvetlerin müdahalesinden, tazyikinden korumaktır, Üniversitelere müdahaleler ya iktidarda olan hükümetten yahut ta, üniversitelerin hususî şahıs ve teşekküllerden yardım gördüğü memleketlerde, iktisaden kuvvetli zümrelerden gelebilir. Halbuki ilim ve fikir hayatının verimli bir surette gelişebilmesi için üniversitelerin bu çeşit müdahalelerden ve üniversite mensuplarının her an işlerinden çıkarılmak, şu veya bu şekilde tazyıka maruz kalmak endişesinden kurtulmaları gerektir. Endişe ve korkunun bulunduğu yerde ilim ve fikir gelişemez.

Üniversitenin muhtariyetine ait kanun lâyıhasının başlıca maddelerini gazetelerde okuduk. Bu işaret ettiğimiz hürriyet ve emniyeti sağlamak bakimından bu layiha ihtiyaca cevap veriyor mu? Bu kanun kabul edilip, kanunun ruhuna uygun bir surette iyi niyette ve titizlikle tatbik edildiği takdirde üniversitelerin durumu bugünkünden daha iyi olacaktır. Rektörlerin ve dekanların iki yıl için seçilmeleri, aynı rektör veya dekanın, dört yıl geçmeden bir daha seçilememesi ve Eğitim Bakanının, tasdik etmediği kararları ya Danştay'a yahut üniversiteler arası kurula göndermek mecburiyetinde oluşu, bugünküne kıyasla daha ileri bir durumun ifadeleridir. Bununla beraber, bu kanun dahi, üniversitelere gereken düşünce hürriyetini ve emniyetini sağlamaktan uzaktır. Kanunda, Millî Eğitim Bakanının üniversitelerin başı olduğu ve bu sıfatla üniversiteleri, fakülteleri ve bunlara bağlı müesseseleri ***hükümet adına mürakaba*** edeceği tasrih ediliyor. Eğitim Bakanı, tasdik etmediği üniversite kararlarından akademik mahiyette olanlarını üniversiteler arası kurula göndermek mecburiyetindedir ama, Eğitim Bakanının kendisi bu kurulun başkanıdır ve üniversiteler arası kurul ancak Eğitim Bakanının lüzum göreceği hallerde ve bildireceği yerlerde toplanır. Bu vaziyette, başkan tasdik etmediğı bir kararı kurula havale edince, kurulun başkanı

(Devamı arkadaki sayfada).

SAYI 2

I Haziran 1946

ANKARA

25 KURUŞ

HARP SONRASI Gençliği

Niyazi BERKES

BİRİNCİ cihan harbi ile ikinci cihan harbi arasındaki devrede gençliğin içtimaî hayattaki payının önemi son derece artmıştır. Eski zamanlarda gençlerden ziyade yaşlıların saygı görmesi ve cemiyette baş köşeyi yaşlıların tutmuş olması yalnız bizde değil, garpte de âdetti. Gençliğin değerini ve önemini arttıran şey, içtimaî hayatın gittikçe daha geniş ölçüde ancak gençlerin yapabileceği veya ancak gençlikte öğrenilebilecek işlere dayanması olmuştur. Büyük sanayi medeniyetinin dünya yüzünde yaptığı başlıca değişikliklerden biri de istihsal hayatında genç nesillerin hem payını genişletmesi hem de bu payın önemini arttırması, dolayısiyle de gençliğin sosyal durumunu değiştirmesi olmuştur. Sanayi hayatının gelişmemiş olduğu yerlerde, geleneklere dayanan, kolay kolay değişmeyen cemiyetlerde başlıca değer, kudret ve kuvvet yaşlıların elinde bulunur. Bütün tarihî medeniyetlerde bu temayül açıkça görülmekle beraber, en tipik nümunesi meselâ Çin medeniyetinde, ortaçağ hıristiyan ve islâm medeniyetlerinde görülür. (Klâsik eski çağ medeniyetinde, meselâ Isparta'da yaşlılar hâkimiyeti olduğu halde Atina'da gençliğin yeri daha önemli idî). Her memleketin eski köy tipinin hâkim bulunduğu yerlerde de gençliğin durumu ikinci derecededir. Bizde, bilhassa Orta Anadolu köy tipine dahil köylerde gençler, ancak yaşlı erkeklerle bazı yaşlı kadınlardan sonra ve ancak genç kadınlardan önce gelen bir yer tutarlar.

Bütün bu çeşit cemiyetlerde bir ferdin cemiyet hayatında tam manasıyla payı olması, içtimaî hayatın her cephesine katılabilmesi ancak uzun bir yetişme, tabir caizse, çıraklık devresinden sonra başlar. Gençler, çocukluk devresini geçirdikten sonra da uzunca bir zaman yaşlıların huzurunda ses çıkarmadan, onları dinliyerek içtimaî hayatın girintili çıkıntılı işlerini, hayatın köşesini bucağını öğrenirler.

Fakat, bilhassa ondokuzuncu yüzyıl ortalarından itibaren, Amerikada ve Avrupada gençlerin bu durumu temelli değişikliklere uğradı. Önceleri gençler hatta çocuklar uzunca müddet adam akıllı istismar edildiler. Sanayi istihsalinin birçok işleri vardı ki bunları ancak gencin kuvvetli kolu ve atılgan ruhu başarabilirdi. Böyle olmakla beraber, hatta bu yüzden direktif yine yaşlılardan geliyordu. Şüphesiz, bu durum cemiyetin bütün sınıflarının gençleri için ayrı olmamıştır. İstismar edilen sınıfların genç nesilleri yeni medeniyetin bütün ağır yükünü omuzladıkları nisbette istismar eden sınıfların gençleri de dadılar elinde, uşaklar ve arabalar içinde büyütülüp klüplerde vakit geçirirler; zamanlarının büyük bir kısmını eğlenceye, spora ve seyahata harcayabilirlerdi. Bunlar, bilhassa büyük sermayedar zümrenin sonraları meydana gelen aylakları olmuşlardır. Bunların burjuva inkılâplarına önderlik etmiş olan müteşebbis babaları daha mütevazi hayat şartları içinde ve bizzat iş başında çalışarak sivrilmişlerdi. Bugün Avrupa ve Amerikanın milyoner evlâtlarının, eski padişah ve kral çocukları gibi geçen parazit bir hayatı vardir.

Gençliğin bu istismarına karşı uyanan protestolar neticesinde onun içtimaî durumunu düzeltecek ıslahat yapılmamış değildir. Genç nesillerin ancak belirli bir yaştan itibaren sanayide çalıştırılmalarının hayli önüne geçilmiş, bilhassa gençliğin ucuzca okuyup yetişebileceği öğretim müesseseleri çoğalmıştır. Bu müesseseler, artık eski devirlerde olduğu gibi, ihtiyarlaşıp cemiyette kredi sahibi olunacak devreye gelinceye kadar diz ve dirsek çürütülen yerler olmakten çıktılar. Gençliği, bilim ve sanat hayatında en yaratıcı olabilecekleri terbiye ile teçhiz eden müesseseler haline geldiler.

Bunucla beraber, gençliğin yaratıcılığını gösterebilmesinin hudutlarını çizenler yine (hem yaş hem içtimai durum bakımından) «kodaman» diyebileceğimiz daha yaşlı zümre olmakta bugüne kadar devam etmiştir. Umumiyetle büyük inkilâpların arkasından gençliğin değeri yükselir ; fakat inkilâp hamlesi söndükçe ipler kodamanların eline geçer : daha doğrusu yaşlılar hâkim oldukça duraklama ve gerileme başlar. Burjuva inkilâpları yapan belli başlı memleketler içinde Fransa bu bakımdan en talihsizi olmuştur. Fransa'da olduğu gibi bizde de bunu sağlayan usul, mevkilerin « baremleştirilmesi» olmuştur.

Fakat, gençliğin millî hayattaki asıl değerini isbat eden olay birinci cihan harbi olmuştur. Yarı bunak hükümdarların, ihtiyarlık hırsı içinde sarsılan başvekillerin ve sakallı generallerin harp sahnelerinde, dama oynar gibi bir taraftan bir tarafa oynattıkları, yerden yere sürükledikleri büyük kütleler eski devirlerin ordularına nazaran daha genç nesillerin meydana getirdîği kuvvetlerdi. Harbin tarihini yazanların pek alâ belirttikleri gibi, kodamanların kâh nazariyecilik, kâh şahsî ihtiras ve megalomani, kâh de-

(Devamı 8'inci sayfada)

İrkçılık ve Sanat

Rudolph Dunbar, sanat dünyasınca tanınmış zenci orkestra şeflerinden biridir. İngiliz Ginesinde doğmuş olan Dunbar, 1942 de Londra Senfoni Orkestrasının tarihî Albert Hall salonunda ilk konserini vermişti. Böylece Dunbar yîne bir zenci orkestra şefi olan Taylor'dan sonra bir İngiliz orkestrasını idare eden ikinci zenci olmuştur. Bu konserde ilk defa olarak William Grant Still'in Afro-Amerikan Senfonisini çaldırmıştır.

Bu ilk başarıdan sonra Dunbar çok alkış toplamış, İngiltere basınında bu senfoniye dair yazılar yazılmış ve İngiliz Radyoları eseri ayrıca memleket içi ve dışı servislerinde yayınlamışlardı. Fakat konseri dinliyen Alman radyosu, Afro-Amerikan senfonisi için derhal harekete geçmiş ve faşizmin ırkçılık propagandası için bulunmaz bir fırsat bilmiş ve başlıca Alman radyo istasyonları şu haberi yayınlamışlardı : «İngiltere, bayağı zenci caz müziğinin Albert Hall'de çalınmasına müsaade etmekle kendisini en aşağı bir bir kültür seviyesine düşürmüştür.»

Öğrendiğimize göre, Dunbar son aylarda Berlin Filarmonik Orkestrası şefi Leo Borchard'ın daveti üzerine, misafir orkestra şefi olarak Berline, gitmiş, ve Borchard'ın orkestraya bilhassa bir Amerikan eseri çaldırmasını ve bunun da bizzat kendisinin sevdiği bir eser olmasını rica etmesi üzerine, bundan tam üç sene evvel faşist Alman propagandasının tel'in edip yerin dibine batırdığı Afro-Amerikan Senfonisini çaldırmış ve eser büyük bir hararet ve takdirle karşılanmıştır. Tanınmış Alman gazetesi Allgemeine Zeitung bu konser hakkında şöyle demiştir : «Filârmanik Orkestrayı, Afro Amerikan Senfonisini çaldığından dolâyı bilhassa takdir etmek lâzımdır.» Berlin Orkestrası azaları bu eserin çalınmasından o derece mütehassis ve memnun olmuşlardır ki, takdir hislerinin bir belirtisi olarak Dunbara, Beethoven'in kendi elyazısıyle yazılmış olan Beşinci Senfonisi'nin notasını hediye etmişlerdir. Almanyadan döndükten sonra, oradaki hatıralarından bahseden Dunbar, üç sene evel Albert Hall'da verdiği konseri hatırlatmış ve sözünü söyle bitirmiştir: «Tarihin adaletsizlikleri olduğu kadar, hakkın garip bir şekilde yerine gelişi de vardır.»

Üniversitenin Muhtariyeti

I'nci sayfadan:

sıfatıla elbet te kendi görüşünün kurul tarafından da kabülü hususunda ağır basacaktır. Ve kurula, kendi teşebbüsü ile toplanmak ve meseleleri ortaya atmak selâhiyetinin verilmemesi, bu kurulu büsbütün Eğitim Bakanına bağlı bir hale sokacaktır.

Sonra, en mühim nokta, bu kanun üniversite mensuplarının memur addedilmesi durumunu değiştirmiyor, memurlar kanunundaki meşhur dokuzuncu madde, memurların siyasete karışmaması maddesi olduğu gibi duruyor. Diğer taraftan, kanunun ikinci maddesinin (d) fıkrasından üniversite ve fakültelerin «Memleketin türlü yönden ilerleme ve gelişmesini ilgilendiren bütün mesele ve davaları benimsiyerek oğretim ve inceleme konusu yapma»ları yazılı. Üniversite mensupları memleket davalarını benimseyip bu hususta incelemeler yaptıkları. yazılar yazıp fikir ve tenkitler ileri sürdükleri zaman, memurlar kanununun dokuzuncu maddesini daima bir heyûlâ gibi karşılarında bulacaklardır ve «siyaset yapmak» suçuyla islerinden kapı dışarı edilmek ihtimali başlarının üzerinde Demoklesin kılıcı gibi sallanıp duracaktır. Hukuki, iktisadî, umumiyetle sosyal mesele ve davalarda «siyaset» nerede başlar, miyarı nedir ? Görülüyor ki bu durum, üst makamların her hangi bir anda «siyaset yaptın» diye indî hükümlerle müdahalesine yol açabilecektir. Ya memurlar kanunundan bu maddeyi kaldırmalı ve bir vatandaştan, memur olduğu için, anayasanın sağladığı esas siyasî hürriyetleri almamalıdır. Veya, hiç değilse, üniversite mensuplarını memurlar kanunun bu maddesine karşı koruyan kanunî teminat konmalıdır. Bu olmadıkça, üniversite ve fakültelere fikir, yazı ve tenkit hüriyeti sağlanamaz, bunlar olmadan da ilim hayatı gelişemez.

Bugünkü şartlar altında daha ileri bir kanun yapılamıyorsa, bu teklif edilen tasarı bir an önce geçirilip kâğıt üzerinde kalmıyacak şekilde ciddiyetle ve samimiyetle tatbike konmalıdır. Ama diğer taraftan, en yakın bir gelecekte, üniversitelere gereken ilmî faaliyet ve düşünce hüriyetini sağlıyacak sürette de değiştirilmesi gerekecektir.

Behice BORAN.

SÖZ

Sahibi : Asaf Ertekin. — Yazı İşleri Md. ve Umum Neşriyatı idare eden : Yaşar Çöl.
Adres: Posta Kutusu 2017 Bakanlıklar, Ankara — Basıldığı yer: Sebat Basımevi, İstanbul.
Onbeş günde bir çıkar

ABONE ŞARTLARI
Yıllık: 6 lira.
6 aylık: 3 lira.

Yirminci Yılını Bitiren

KONSERVATUVARDAN

Türk Tiyatrosu doğabilir mi ?

Ankara Devlet Konservatuvarı kurulalı on yıl, tiyatro kısmının ilk mezunlarını vereli de beş yıl oluyor. Onuncu yıldönümü münasebetile, bugüne kadar olan faalıyetlerinin bir bilançosunu yaparken şu iki sualin cevabını araştırabiliriz: 1) İlk mezunlarını vereliberi, Konservatuvar temsilleri bir memleket tiyatrosunun doğuşunu müjdeliyor mu? 2) Artık öğrencilık devresini aşmış birer sanatkâr hüviyetile karşımıza çıkan gençleri, sanatlarının tekniğine, "işçiliğine„ hakim midirler?

BİLİYORUM, konservatuvarlar büyük sanatkâr yetiştirmezler ve bir memleketin tiyatrosu konservatuvarlarlardan doğmaz. Büyük sanatkârlar sahnede, seyirci önünde oynıya oynıya yetişirler. Ama konservatuvarlar, büyük sanatkâr olabilecek kabiliyetlere, aktörlük sanatının tekniğini, işçiliğini verebilirler. Her sanatın bir "ustalığı„ vardır; konservatuvarlar bunu sağlamakla vazifelidirler.

Konservatuvarlar bir memleketin tiyatrosunu doğurmazlar ama, yetiştirdikleri elemanlar vasıtasıla tiyatro cereyanlarına tesir edebilirler ve mezunlarından, belirli vasıfları olan bir tiyatro cereyanını başlatmaları, veya zaten varsa, geliştirmeleri beklenir. Bizim için gaye, Amerikan sahnesinden, İrlanda tiyatrosundan bahsettiğimiz manâda bir Türk Tiyatrosunun doğup gelişmesidir. Garb'ın tiyatro geleneği içinde, bugünün dünyasının ileri sanat anlayışının ve faaliyetlerinin istikametinde, ama bizim memleketimizin şartlarından gelen özel vasıfları da haiz, dünya tiyatrosuna bizden de bir şeyler katan bir Türk Tiyatrosu !

◆◆◆

Konseryatuvarın son yıllar zarfında sahneye koyduğu eserleri aklımdan geçiriyorum: *Otelci Kadın, Julius Ceasar, Antigone, Yanlişlıklar Komedisi, Kibarlık Budalası, Kahvehane, Bizim Şehir. Anasının Kuzusu, Faust...* Eserlerin seçilişinde belirli bir tiyatro anlayışının, bir gayeye doğru yönelmenin belirtileri görülmüyor. Deniliyor ki, "Efendim,bu çocukların yetişmesi için her çeşitten eser oynamaları lâzım, kasden böyle bir harman yapılıyor.„ Olabilir. Ama gençlerin yetişmesi için, tecrübesiz aktörlerin ilk ağızda başaramıyacakları besbelli olan *Antigone*'yi, *julius Ceasar*'ı, *Faust*'u mutlaka oynamaları lâzımsa,bu, okulun kendi öğrenci ve öğretmenlerinin teşkil ettiği seyirciler önünde, uzun dekor külfetine girmeden yapılabilir. Beş senelik mezunlarıla Konservatuvar bugün bir eser sahneye koyunca, artık öğrencileri yetiştirmek için ders mahiyetinde bir temsil değil, profesyonel bir tiyatro faaliyeti ortaya koyuyor demektir. Yani bugün Konservatuvar, okul görevi yanında ikinci bir iş daha görmektedir. Ondan, profesyonel tiyatronun ölçülerine, standardına uygun temsiller beklemek hakkımızdır,

Bununla beraber, eserlerin listesini bir daha gözden geçirirsek bunların pek de sebepsiz seçilmediğini sezeriz. Ama maalesef, tesir ettiğini sezdiğimiz âmiller,bir memleket tiyatrosunu geliştirmek bakımından pek de faydalı cinsten değil. Bir tarafta, *Jslius Caesar, Antigone, Faust* gibi büyük isimli, etraflarında asırlardan gelen bir şöhret halesi taşıyan eserler. Hani, işte, biz bunları da oynıyabiliyoruz, diye Konservatuvarın öğünebileceği eserler, Muasır bir piyes olmakla beraber, bizim için yeni olan ve biraz da garip gelen sahneye konuş tarzıla *Bizim Şehir* de gösterişli eserler sınıfına girer. Diğer tarafta, *Kahvehane,Otelci Kadın, Anasının Kuzusu* gibi, İstanbul Şehir Tiyatrosunun sürüp götürdüğü vodvil ve komedi geleneğini destekler mahiyette, seyirci nin kolayca rağbetini çekip ucuz başarı kazanacak piyesler.

Son oynanan *Faust*'u hatırlıyorum. *Faust*' ta bile, nerede mümkünse orada, komediye kaçılmış, güldürerek seyirci kazanılmak istenmiş gibi... Meselâ, *Faust*'un rolünü alan şeytania acemi öğrenci arasında geçen sahne. Burada *Mefisto* o zamanın bilimlerinin istihzalı, ama ciddî, bir tenkidini yapıyor. Bu, mübalağalı bir komedi sahnesine çevrilmiş. Seyirci gülüyor ya.. Meyhane tablosu, *Marthe*'ın *Mefisto* ile kırıştırdığı sahne de öyle, Zaten *Mefisto*'nun kendisi bir soytarı olmuş çıkmış. Bunun mesuliyetini, bu rolü oynıyan genç sanatkârlara yükletemeyiz. Bir eseri sahneye koyan rejisörün o eseri ve o eserdeki karakterleri kendine göre bir anlayışı vardır. Aktör, rejisörün çizdiği çerçeve içinde rolünü oynar. Hele genç sanatkârların rol aldığı bir eserde rejisörün bu tesiri kendini daha da belli eder. *Mefisto*'nuu şahsiyeti bir soytarı gibi tefsir olunmuş. Bu rolü oynıyan iki aktörden biri bunu daha mübalağalı, öbürü biraz daha ölçülü oynuyor, o kadar.

Eserlerin oynanışında ve sahne tertibatında da özel bir tiyoatro anlayışının ümit verici belirtilerini görmüyoruz. Umumiyetle bir komediye, hatta *farce*'a kaçış var. Yine umumiyetle genç aktörlerin oynayışı mübalağalı, kiminde aşırı, kiminde asgarî derecede, ama belli ki rejisör ve bu gençleri yetiştirenler mübalkğalı jestlere ve mimiklere mütemayiller, konuşuşları da mübalağâlı oynayışa uygun. Hani, modası geçmiş bir şiir, daha doğrusu "manzume„okuyuşu vardır. Şahıs yüksek bir perdeden bir makam tutturur gider. Sesi, kendi tabiî sesi, okuyuşu değildir. İşte Konservatuvar temsillerindeki konuşmalar da öyle, *Faust*'ta bu hal büsbütün bârizdi. Şüphesiz sahnede konuşma günlük hayatımızdaki konuşmalar gibi değildir. Sahnede daha yüksek sesle, açık, düzgün kelimelere değerini vere vere konuşmak lâzım. Ama sahneden uzakta oturan seyirciye bu dil tabiî gelmelidir. Nasıl ki, aktörlerin makyajlı yüzleri yakından "tabiî„ görünmez, ama makyaj, yüzler uzaktan tabiî görünsün diye yapılır.

Ya dekorlar ? Kısır, sanatkâr ilhamından nasibi olmıyan bir muhayyelenin bir "fotograf realistliği„ ile hazırladığı o şatafatlı, külfetli, masraflı sahneler... Halbuki dekorun da kendine göre bir sanat tarafı, estetik değeri olmalı. Şatafat ve masraf estetik değeri yaratmıyor. Diğer taraftan dekor, daima arka planda, sadece piyese gereken havayı veren, oyunun seyirci için zevkini arttıran yardımcı unsur olarak kalmalıdır. Konservatuvar temsillerinde dekorlar, seyircinin dikkatini çekmekte oyunun kendisile rekabet halindedir, hele *Faust*'ta... Zaten eser bir aşk melodramı haline getirilmiş bu melodram da dekorların arasında kaybolmuş. Yirmi bir tabloyu sadece dekor olarak seyredebilir, " Nasıl da yapmışlar ! „ diye parmak ısırabilirsiniz. Sütunlar, kemerler, altında oturup bir sigara içmek istiyeceğiniz kadar"realist„ ağaçlar, yarı ışıklar, alevler, dumanla, projeksiyonla aksettirilen resimler... *Faust* temsili, bir aşk hikâyesi haline sokuluşu ile ; külfetli dekorları, mübalağalı oynanışı, lüzumsuz, seyirciyi güldürmek gayretlerile, kolay tarafından rağbet ve takdir kazanma tümayülünün en son ve en açık bir misalidir. Memleketimiz de inkişafını görmek istediğimiz tiyatro her halde bu değil.

Konservatuvar, yetiştirdiği elemanlara, sanatlarının tekniğini, işçiliğini tam kazandırmış mıdır? Yukarıki satırlarda aktörlerin konuşmaları ve vücut hareketleri hakkındaki müşahedelerimizi kısaca belirttik. Konservatuvarın yızdızları arasında — ikinci derecedekileri bırakıyorum — nefes alışlarını kontrol edemiyen, sahnede dururken ellerini ne yapacağını pek bilemiyen, yüzüne ciddi bir ifade vereyim derken ağzını çıpıtarak konuşan gördüm. Son temsilde, *Faust,* Mefisto gibi başlıca rolleri üzerlerine almış olan aktörlerin söylediklerinin mühim bir kısmını anlıyamadım. O heyecanlı tiradlarda kelimeler, tutturdukları makam içinde kayboluyordu, cümlelerin sonu hemen daima yutuluyordu. Birinci rolleri alanlar arasında her kelimesini açıkça işitebildiğim bir Refia Şenbay oldu. Salih Can'ın küçük fakat sakin, ölçülü oynadığı rolü, bir mektep temsilinde rol alan bir öğrenci ile değil de meslekten bir aktörle karşılaştığım hissini ve hazzını verdi. *Faust*'u oynıyan öteki ekibin başlıca elemanlarını daha önceki piyeslerden tanıyorum. Onlar da bu kaydettiğim tenkitlere bir istisna teşkil etmiyorlar, bilâkis... *Faust*'un böyle iki ekiple oynandığını görünce, acaba bu usul neden daha önceki piyeslere tatbik edilmedi ? suali kendiliğinden belirdi. Neden şimdiye kadar *Antigone*'de de, *Kahvehane* ve *Bizim Şehir*' de de, her çeşit eserde her ay üç beş kişiyi seyrettik durduk. Bunlar en iyileridir de onun için, denemez, çünkü iyi değiller. Meselâ Refia Şenbay gelecek için daha ümit verici bir sanatkâr şahsiyeti gösteriyor. Beş senelik mezunlar içinde, acaba kıyıda bucakta kalmış başka istidatlar daha yok mudur ?

Kurulalı on sene, ilk mezunlarını vereli beş sene olan Konservatuvarımızın tiyatro kısmı için "Kendisinden beklediklerimizi bize gerçekten veriyor,„ diyemiyeceğiz. " Ama, efendim, hiç bir şey ilk adımda mükemmel olmaz ve bir memleketin tiyatrosu öyle üç beş sene de meydana gelemez,„ diyecekler olabilir. Doğru.Ben mükemmellik beklemiyorum ve tiyatromuzun bir kaç yılda meydana geleceğini de ummuyorum. Yalnız, atılan ilk adımlar muvaffakiyetli mi, doğru istikamette mi, bize gelecekte bir memleket tiyatrosunun doğacağını vadediyor mu ? diye soruyorum.

B. H.

İç Direnmende

Yeni Yunan Edebiyatının Payı

Nevzat HATKO

İkinci Cihan savaşının kendine has birçok ölellikleri var. Bu özellikler savaş tekniğinin her alanında kendini gösterdiği gibi, bunların dışına çıkarak başka başka alanlarda da beliriyor. Bu özellikler arasında, birinci plânda, «İç Direnme» adını verdiğimiz ve bu savaşta en olgun seviyesine ulaşan, istilâ görmüş memleketler halkının istilâcılara karşı giriştiği gizli ve açık tam organize savaş geliyor.

Hiç şüphesiz Yunanistan «İç Direme» yapan istilâ görmüş milletler arasında ilk saflarda gelir. Yunanl. vatanseverleri, teslim rezaletinden hemen sonra şerefli ve şanlı «Resistant» hareketini başaran «Maquis» lerden, Çekoslovakyalı, Norveçli, Polonyalı, Yugoslavyalı, Rusyalı «Partizan» lardan ayırt etmek mümkün değildir. Yunanlılar İkinci Cihan savaşı tarihinde yerlerini her şeyden önce «İç Direnmeleri» sayesinde almışlardır. Ve bu şerefli sayfalarda sayısız Yunan bilim, sanat ve edebiyat adamlarının da adı geçer. İkinci Cihan savaşının gerektirdiği bu destanî kalkınma bütün namuslu insanları bu arada ve birinci plânda fikir ve sanat adamlarını, öyle bir kucaklayış kucaklamış ve öyle bir sürükleyiş sürüklemiştir ki, kaydedilen kahramanlık, fedakârlık, pervasızlık, menfaat gözetmezlik, bir insanca ve bir davaya kendini veriş misalleri karşısında hayran kalmamak elden gelmiyor. Yunanistan'da bu bucaklanış ve sürükleniş en yüksek derecesini bulmuştur. Altmışını aşmış, eserleriyle üç nesil beslemiş, ünleri memleket sınırlarının dışında da çoktan yayılmış ak saçlı şairler ve sanatçılar, ilk şiirlerini henüz karalamaya, ilk mermerlerini henüz yontmaya, ilk tablolarını henüz boyamaya, ilk hikâyelerini henüz yazmaya başlamış yirmilik delikanlılarla elele ve omuz omuza, kentlerde, dağlarda ve denizlerde düşmanla savaşmışlar ve boğuşmuşlardır. İç direnmede çok büyük kayıplar veren Yunan halkının başarısında' gizli çıkan gazetelerin, şiirlerin, hikâyelerin, geceleyin duvarlara asılan afişlerin, karalanan temsilî resimlerin gizli toplantılarda ve millî törenlerde, Alman müfrezelerinin burunları dibinde, kelleyi koltuğa alarak söylenen söylevlerin, okunan manzumelerin büyük bir payı vardır. Birinci Cihan savaşından sonra yazdığı «No : 31328» adlı savaş aleyhtarı romaniyle büyük bir şöhret kazanan Ayvalıklı muharrir İlya Venezis, İç Direnmedeki gizli faaliyeti yüzünden Almanlar tarafından yakalanmış ve kurşuna dizilmekten «Yunan Muharrirleri Cemiyeti'nin ve bugünkü kıral naibi ve Atina metropoliti Damaskinos'un müdahalesiyle ancak kurtulabilmiştir. Ünlü Yunan şairlerinden Sotiris Skipis yakalanma ve kurşuna dizilme tehlikesini göze alarak hürriyet aşkını ilân ve istilâcı Alman ve İtalyanları tel'in eden şiirler yazmış bunları gizli toplantılarda okumuş, gizlice bastırıp yaymıştır. Bugün Atina Akademisi üyesi bulunan bu şair altmışını aşmış bir ihtiyardır ve yaşının yılları ile sayılacak kadar eser sahibidir. Bunların yanıbaşında ayni kahramanlığı ve ayni enerjiyi göstermiş düzünelerce fikir ve sanat adamı sıralamak mümkündür. Karakteristik bir misâl daha verelim:

Yunanistanın ünlü bir şairi ve fikir adamı vardır, Adı Niko Kazancakis'dir. Fikir tartışmaları, seyahat kitapları ve şiirleriyle meşhur olan bu fikir adamının karakteristik vasıflarından başlıcası münzevi oluşu idi. Sanatı sanat için yapanlardandı. Savaştan önceki yıllarda Pire'nin karşısına düşen güzel Aigina adasındaki villasına inzivaya çekilmiş yaşar, kendisini ziyarete gelen hayranlarını ve dostlarını ya kabul etmez yahut ta kendileriyle bir kaç dakika görüşdükten sonra savardı. Uzun bir inzivadan sonra ve İkinci Cihan Savaşı patlak vermeden iki üç yıl önce «Odysseia» adlı bir kitap çıkardı: Homer kahramanlarına devrimiz çerçevesi içinde yeni yeni mısralar yaşatan 17 heceli 33.333 mısralık bir şiir kitabı !... Gelen haberlerden öğrendik ki, Yunanistan'da ve dünyada yeni bir çığır açan beş yıllık savaş ve istila ve bunun tabii sonucu olan «İç Direnme», bu büyük münzeviyi de Aigina adasından söküp atmış, Yunan Sosyalist hareketinin başına geçirmiş...

İşte, bu büyük sanatcıların ve benzerlerinin fikir ve edebiyat sütü ile beslenen İki Cihan Savaşı arası yetişen Yunan nesilleri, tarihte eşine az rastlanır kahramanlık ve fedakârlık nümuneleri göstermiş, kütle halinde Alman ve İtalyad «infaz» müfrezelerinin karşısına pervasızca sıralanmıs, Alman tanklarının ve mitralyözlerinin ölüm saçan kudretini hiçe sayarak yaptığı kanlı gösterilerle Yunan Quisling'lerinin ilân ettiği ihanet seferberliğinin önüne geçerek, Yunan tarihini faşizmle, zorla da olsa, yanyana savaşmış olmak utancından kurtarmıştı....

Şüphesiz, «İç Direnme» nin Yunan tarihinde şerefli bir yeri vardır ve Yunan fikir, sanat ve edebiyat adamlarının da bu şerefte büyük bir payı vardır. Şimdi silâhları bırakıp kaleme sarılan bu kahramon sanatcılar, bu yeni destan çığrının miras bıraktığı sonsuz malzemeyi işleyerek ölmezliğe mal etmek ödevini benimsemişlerdir. Gelen gazete ve dergilerden öğrendiklerime bakarsak, şimdilik Yunan sanatcıları bir gebelik humması geçirmektedirler. Henüz, bir tiyatro eseri müstesna (1), kayda değer olgun bir eser verilmemiştir. Heyecanlı gençler tarafından yazılmış bir çok şiir ve hikâye kitaplarına, İç Direnmede sorumlu ödevleri ve mevkileri olan ve fakat sanatla fazla ilgisi olmayan halk adamları tarafından derlenen enteresan dokümanter eserlere rastlanıyorsa da bunlar gerçek bir sanat tezahüründen daha ziyade, acele heyecanlar ve taşkınlıklar mahsülü, muazzam hengâmeyi etleri, kanları, kafaları, şuurları ve kalpleriyle yaşamış halk kahramanlarının bakir ve hiylesiz intibalarıdır ki, yarının büyük Yunanlı sanatçısının materyel hazinesi mahiyetinde kalacaklardır.

---

(1) Bu eser yukarıda adı geçen muharrir İlya Venezis'in «C. Bloku» adlı piyesidir. Bu sezonda Atina Devlet Tiyatrosunda oynanmış, bütün Yunan münekkitlerinin, istisnasız olarak, takdir ve hayranlığını kazanmış, halk tarafından gereken büyük ilgi ve sevgiye mazhar olmuştur. Atina radyosunun verdiği ve İstanbul'da çıkan «Efimeris adlı Rum gazetesinin naklen yaydığı bir habere göre, eğer resmî makamlarımız müsaade ederse bu piyeş Yunanca olarak İstanbul Elen Birliği amatörleri tarafından temsil edilecektir. — N.H.

H i k â y e

İNCE ve uzun bir süngü gibi karanlığı deldikten sonra sağa sola kıvrılan elektrik fenerinin ışığını görmesiyle, "Tüh Allah kahretsin !„ diyerek kendini yere atması bir oldu. Hınzır Almanın durup dururken etrafı aramasına ne lüzum vardı ? Şaşılacak şeydi doğrusu. Hiç böyle yapmazdı... Hendeğin içine upuzun uzandı, yerle bir oldu. gözlerini fenerin parladığı tarafa dikerek, olup biten bu acaip işlerin mânasını keşfetmeğe çalıştı ! Sursulas işini çok iyi bilirdi ! Fakat ne olur ne olmaz diye, pantalonuna yapışmış çıtırdayan kuru dikeni yavaşça bir tarafa itti, boğazını gıcıklayan öksürüğünü yutkunarak giderdi, beklemeğe başladı. Yoksa Alman kendisini görmüş miydi ?.. Bu olamazdı ! Sursulas yerde sürünerek ilerleyip tavukların boynundan yakaladığı zamanlar, onlar bile bunun nasıl olduğunu farkına varamazlardı. Zaten ömründe başka bir iş de yapmamışdı. . Sadece, yerde sürünerek kanatlı hayvanlara yanaşmak onun başlıca geçim vasıtası idi. Bunun için polisler ona Sursulas demişlerdi. Nasıl olur da şimdi şu koca budala onu onu görebilirdi ?

Ah, hey gidi polisler hey !... Bu hatıra Sursulas'ın gözlerini yaşarttı. Adamı yakalarlar, bir kaç gün kodese tıkarlar, sonra salıverirlerdi !.. Hepsi bu kaear. Halbuki şimdi sudan işler yüzünden adama ekiveriyorlar kurşunu,bir hiç yüzünden insanı sallandırıveriyorlar, canlı canlı yakıyorlar. Esaret kötü şey doğrusu! Fakat Sursulas hendeğin içine daha iyi gömülerek : " Ama iyi tarafları da yok değil ha„ diye düşünmeğe başladı. Karanlıkları, kalabalıkları, kuyrukları, dalgınlıkları, cüzdanları, saatları var ; bunların sayesinde işler açılıyor, insan tavuk hırsızlığından yankesiciliğe, şimdi ise, hamdolsun, benzin arakcılığına kadar terfi ediyor !... Almanlar benzin tenekelerini kuru çalı ile örtmüşlerdi ama, tenekeler teker teker yok oluyor ve üstelik kimsenin haberi bile olmuyordu ! Bu iş öbür işlerin hepsinden çok daha iyiydi. Ama bu gün şu elektrik feneri yüzünden işler sarpa sarmıştı. Sakın tenekelerin eksildiğinin farkına varmış olmasınlardı ? Fakat dallar geçen seferki araklamada nasıl bırakdıysa öylece duruyorlardı. Şu halde ?... Bari, geçen gün benzin deposunun bitişiğindeki tarlada sözüm ona irgat gibi çalışırken bin bir kurnazlıkla kazıp hazırladığı siperine sokulabilseydi, iş değişirdi. O zaman Almanlar istedikleri kadar arasınlardı. Fakat oraya nasıl varabilirdi ? Şu kör olasıca iblis ikide bir fenerini yakıp söndürüyordu. Bir hamle yapıp yüzü koyu ileri atıldı, kertenkele gibi sürünmeğe başladı, fakat onun bu hareketiyle fenerin parlaması ve hüzmenin vücudunu yalayarak yanıbaşından geçmesi bir oldu. Şu an Sursulas çıplak tarlanın ortasında sipersiz kalmış, mukadderatını Allaha teslim etmiş bulunuyordu. Hüzme durmadan gidip geliyor, etraftaki kuru çalıları, dikenleri, tezekleri aydınlatıyordu.Sursulas, "Ulan yoksa beni mi arıyor ;„ diye düşündü, elbiselerini çıkardı, çırçıplak oldu, bağı-

YUNAN İÇ DİRENME EDEBİYATINDAN :

S U R S U L A S

(Tavuk Hırsızı)

Yazan : G. N A Z O S

nı toprağa gömdükten sonra " Şimdi sen gel de beni bul koca aptal !„ diye mırıldandı.

Evet, taprak rengine çalan bu esmer vücudun görülebilmesine imkân yoktu. Fakat fener tekrar yanmıştı. Şap ! diye hüzme gelip bu esmer vücuda yapışmış onu gündüzmüş gibi aydınlatmıştı. Sursulas'ın nefesi kesilmişti ; sanki sırtını kızgın bir demirle dağlıyorlardı. Aksine bu sefer hüzme de üzerinden ayrılmak istemiyordu. Bu ışığın altında Sursulas, kendisini bir zaman yatırdıkları ameliyat masasındaymış gibi hissediyor, sırt adalelerinin gerilip büzüldüğünü sanıyordu. Sanki bu adaleler, Sursulas'ın şu an vızıltısını bile duyar gibi olduğu kurşunun gelip saplanmasını bekliyordular. Bereket versin hüzme esmer vücuttan ayrılıyor, başka istikametlerde dolaşıyor ve nihayet sönüyor... Sursulas bu fırsattan faydalanarak yerinden fırlıyor, hazırlamış olduğu sipere kendini dar atıyor. Şimdi evet ; Fener, dilediği gibi araştırmalarına devam edebilir. Kendisi de artık bu araştırmaları dikkat ve alâka ile takip etmeğe başlıyor. Bu da ne ? Evet, şu sersem fenerin gözünden kaçan bir karartı ! Bitişikteki tarlada. Bu karartıyı Sursulas, hezmenin o taraflardan geçdiği bir anda keşfetmiştir. Tavuğa, insan başına benzeyen ve kendisinin de henüz iyice anlıyamadığı fakat içini endişe ile dolduran karartı. Siperin içinde adamakıllı doğruluyor karanlığın içinden bu meçhul karaltının ne olduğunu anlamağa çalışıyor. Fakat gece zifir karanlik, göz gözü görmüyor. Elden geldiği kadar boynunu dışarı uzatıyor. Evet aldanmamıştır. Şu an bir çalı, bir diken hışırtısı duymaktadır, uzun bir cisim, sürünerek ilerlemektedir... Biraz daha doğruluyor ve bu sürünen cismi görmeğe muvaffak oluyor. Domuz sırtına benzeyen kara bir cisim, biraz ilerde bir tane deha ve az ötede bir başkası. Karanlıkta sürünerek ilerleyen cisimler üç tanedir. Sakın domuz yahut koyun olmasın. Fakat bunlar ne aksırıyor, ne de soluyor. Çıt yok. Sursulas daha fazla dayanamıyor, siperden çıkıp sürünerek bitişik hendeğe kendini atıyor. Bu karaltılar insan olsa gerek, çünkü hayvan olsaydı çoktan Sursulas'ın gelişini, sezer, kaçarlardı. Evet bunlar insan. Fakat burada ne işleri var ? Sursulas bir an şaşkın ve kararsız bekliyor, sonra da dişleri arasından bir küfür savuruyor. Demek onlar da benzin için gelmişlerdi, rekabet yapmak için, ekmeğine mani olmak için... Kımıldayan karaltılara bakıyor ve bu sefer büsbütün şaşırıyor. "Allah aşkına, bunlar ne halt ediyorlar burada „ Elleri muntazam hareketlerle kımıldanıyor, belli ki bir şey salıveriyorlar. İkisi oldukları yerde duruyor ; üçüncüsü ilerliyor. Yoksa boru mu döşeyorlar ? Demek benzini boru ile aşıracaklar. Sursulas bu yeni araklama usulünü şaşkınlık ve hayranlıkla seyrediyor. Bak, hem de aralarında çok alçak. ancak duyulabilecek bir sesle konuşuyorlar. İçlerinden biri : "Fitil sal !„ diyor. Öteki : "Dikkat et ıslanmasın !„

"Tuh ! Allah kahretsin !„ Sursulas işin aslını astarını artık kavramıştır. Derhal geri dönüp siperine sokuluyor. Başına gelenlere bakın ! Bunlar, onlar işte, hani Almanlar onlara bir tuhaf diyorlar, şu, herşeyi havaya uçuranlar !... Biraz sonra buralarda kızıl kıyamet kopacak. Bunun için buralardan tüymek gerek. Peki benzini ne olacak ? O güzelim tenekesi? Bu sağlam ve yolunda giden işi ne olacak ? Allah belâsını versin şu satılmış namussuzların. Öyle ya, İngilizlere satılmış olanlar ancak böyle işler yaparlar. Hayatlarını tehlikeye koyup kelleyi koltuğa alırlar... Bu düşünceler Sursulas'ı köpürtmeğe yetip artıyor. Fakat, işte, elektrik feneri yandı. Eh, kazara hüzme üzerlerine düşüverse !... Fakat sersem fener bir an için onları yalıyor, sonra bırakıp uzaklaşıyor. Ama Sursulas'ın zihnini andınlatıyor, Nasıl oldu da bunca zaman aklına gelmedi. Tam iki teneke benzin. Boru değil ! Evet, onları Almanlara haber verecek ve iki teneke benzin alacak. Hemen gidip nöbetçiyi bulacak, ona uzaktan : "Amiko !„ diye seslenecek ve her şeyi olduğu gibi anlatacak. Hem de çabuk olması gere ; biraz uzaktaki karaltı depoya varmadan önce bu işi bitirmesi lâzım. Delikten çıkıyor. Fgkat bu da ne ? Bu ne berbat bir gece böyle ? Bu üzerine doğru gelen gölge de ne oluyor acaba ? Bu gölge öteki gölgelerden değil, başka istikametten geliyor. Tekrar deliğine sokuluyor, gözünün ucu ile bu yeni gölgeyi takip, ediyor. Bu gölge yavaş yavaş ilerliyor, hem de dim dik yürüyor, elinde bir şey de var. Sursulas bu yeni gölgeyi dikkatle yavaş yavaş yürüyen bir avcıya benzetiyor. Fakat gölgenin tepesinde, karanlığın içinden, bir de sivrilik beliriyor. Bu gölgenin Alman nöbetçisi olduğunu anlıyan Sursulas içinden sessiz bir "Oh !„ salıyor. Kalbi o kadar hızlı çarpmağa başlıyor ki. Sursulas Almanın bu sesi duyacağından korkuyor. Başını mümkün olduğu kadar deliğinin içine gömüyor, Almanı görmek ve takip etmekten vazgeçiyor ve bekliyor, bekliyor... Ama, gölge gecikiyor, acaba neden gecikiyor ?... Tekrar başını çıkarıp bakıyor. Gölge bu an tam yanıbaşına varmıştır. Ah, kalbi, zavallı kalbi neredeyse yerinden fırlıyacak. Evet. Alman bu kalbin sesini mutlaka duyacak,bu kalb Sursulas'ı Almana teslim edecek. Fakat ansızın, hiç beklenmedik, umulmadık bir yardım geliyor, serin ve billûr gibi bir ses, bir "tır, tır, tır, tırrr.„ imdadına yetişiyor, kalbinin çarpıntılarını bastırıyor. Nöbetçiyle Sursulas'ın arasına, otların içine gizlenmiş bir cırcır böceği girmiştir. Bu böcek tıpkı Sursulas'ın kalbi gibi Almanın her adım atışıyla sesini kesiyor durduğu vakit ötmeğe başlıyor. Ve öyle anlar oluyor ki bütün kâinatta her şey susuyor ve sadece bu "tır, tır, tırrr„ duyuluyor. Hele bu sefer bu ses epey uzun sürüyor. Yoksa Alman durdu mu ? Evet, olduğu yerde duruyor, bir şeyler görebilmek için olacak uzaklara bakıyor. Demek bu duruş Sursulas için değildi. Ötekiler içindi. elindeki tüfekle o üç kişiyi gözetliyor.

Biraz sonra Sursulas nöbetçiyi göremez oluyor. Fakat mutlaka yere yatmış olacak. Onun olduğu yerde, avına saldırmağa hazır bir kaplan gibi beklediğini Sursulas çok iyi biliyor. Çünkü circır böceği durmadan ötüyor, kesik sesleri karanlığı delmekte devam ediyor. Elbette ki bu "tır, tır, tırrr„ları ötekiler de; o o üç kişi de duyuyordur. Ama bu havanın onlara neler hazırladığından zavallıların baberi bile yok, bu hava bitince Almanın kendilerine yaklaşmış olacağından haberleri bile yok! Fakat bu "tır, tır, tırrr„ sesleri durmadan devam ediyor, nurdan perdeler halinde göğe doğru yükseliyor ve Sursulas'ı da alıp beraber götürâyorlar; bu sefer başka bir tarlaya. Bu tarlada küçük Sursulas, bacak kadar bir çocuk, bu ayni sesi dinlemekte, hülyalar kurmaktadır; etrafında anası, babası, kardeşleri ellerini sallayarak işaretler etmekte, onu yanlarına çağırmaktadır... Burası onun kendi köyü. Namussuz Nazilerin yaktığı güzel köyü! Ve şu an onlardan biri bir kaç adım ötede durmaktadır. Biraz ilerde de üç zavallı Yunanlı ! Ya cırcır böceği sesini keserse? Sursulas'ın içinde bir istek doğmuştur: Her çareye başvurarak gidip bu üç Yunanlıya haber vermek. Cırcır böceği ötmekte devam ediyor, "tır, tır, tırrr„ları sanki geçen saniyeleri ve Sursulasa acele etmesi gerektiğini emrediyor. Fakat Sursulas aklını başına toparlıyor. Onun bu ötekilerle ne ilişiği var? Ne diye bu işe burnunu sokacakmış sanki? Aslına bakarsan bu iş onun işine gelmiyor da değil! Hatta yavaşcacık kalkıp ürkütmeden sessizce Almana yaklaşabilir, aradığı adamların biraz ilerde, üçüncü hendeğin içinde olduklarını kulağına fısıldayabilir. Yeter ki iki teneke benzini vermek istesin... Fakat ansızın — Aman Allahım! — cırcır böceği susuveriyor ve Sursulas gayri ihtiyarî avazı çıktığı kadar bağırıyor:

— Çocuklar dikkat, Almanlar geliyor!..

Ah, ne yapdı o? Erimiş kurşuna benzeyen bir ışık Sursulas'ı baştan başa sarmış, onu kavurmağa başlamıştı. Elektrik feneri şu an gözlerinin içine çevrilmiştır. Homurdanan bir cisim onu saçlarından yakalamış, deliğinden dışarı çekiyor. Alman boğazına sarılmış sıkıyor, sıkıyor; zavallı Susulas'ın nefesi tıkanıyor. Gözlerinin önünde korkunç şimşekler çakıyor, silahlar patlıyor, üstüste müthiş gürültüler oluyor, kulakları zonkluyor. Ansızın bir canavarın çeneleri. karanlığın içinde blleklerine kenetleniyor. Kelepçeler. Fakat Sursulas henüz nefes alabiliyor. Demek daha ölmedi. Evet ölmedi. Kulakları duyabiliyor, gözleri etrafında dolaşan fenerleri görebiliyor... Tabanca sesleri insanlar, homurdamalar ve yürümesi için Almanın sırtına sırtına indindirdiei yumruklar. Biraz sonra üzerine çevrilen fenerler çoğalıyor, gözleri kamaşıyor, göremez oluyor. Koyu bir karanlıktan başka hiç bir şey seçemiyor. Yalnız, etrafını alan Almanların birbirlerine çıkıştiğını, kavga ettiklerini duyuyor ve gayri ihtiyarî gülümsüyor:

— Attık kazığı heriflere!..,

Ve buna iyice kanaat getirmek için haykırıyor:

— Yakalandınız mı çoçuklar ?

Sursulas'ın bu haykırışı cevapsız kalıyor. "Tüydüler!„ diye düşünüyor fakat dudaklarında henüz belirmiş olan tebessümü suratına inen bir yumruk kana bulayor.

◆◆◆

Kurşuna dizilmeğe gidecek olanları taşıyan kamyonun içinde sarsılanlar, yanyana ve kar-

(Arkası 8'nci sayfada.)

HİKÂYE

G Ö Ç M E N

Cevdet Kudret SOLOK

(Baştarafı geçen sayıda)

Belediye başkanı, böyle bir toplantıya vesile olduğu için bu göçmen meselesinin çıktığına âdetâ minettar kaldığını söyledi ve Belediye adına yapılan bu daveti kabul etmekle şu fakir sofraya şeref verdikleri için hazır bulunanlara teşekkür etti. Sonra yumuşak bir ses tereddütlü bir tavırla, komisyon başkanına ve kaymakama çekine çekine sordu :

— Acaba... yemekten evvel... bir kaç kadeh... bilmem ki arzu buyurulur mu ?.. Sadece bir kaç kadeh... aperetif olarak... zatıâlilerince eğer bir mahzur görülmezse... hani iştah açar derler de... eğer emir buyurulursa...

Komisyon başkanı babacan bir tavırla :

— Ne demek efendim. ne demek ! dedi. Bu akşam hepimiz sizin emrinizdeyiz. Ne verirseniz onu yer, ne içirirseniz onu içeriz !

— Estağfurullah efendim. Rakı, bira, şarap ?... Hangisini arzu buyurursunuz ?

— Ben kendi hesabıma rakıyı tercih ederim. Mideyi daha az yorar.

— Hakkınız var efendim. Zatıâliniz, beyefendi ?

— Ben de rakı rica ederim.

— Hep rakı içeriz efendim.

— Rakı, rakı !

Belediye başkanı kapıda bekliyen hademeye emretti:

— Oğlum! Çabuk rakıları getir !

Ziyafet işte bu şekilde başladı ve geceyarısını bir saat geçinceye kadar sürdü. Aperetifle başlıyan bu toplantı yine aperetifle sona erdi ve davetliler hazırlanan yemekleri yemeğe fırsat bulamadan ayrıldılar.

◊◊◊

Komisyan üyeleri ertesi gün ancak öğle üzeri uyanabildiler. Hepsinin ağzı zehir gibiydi. O gün öğle yemeğinde yalnız işkembe çorbası, yemekten sonra da birer kahve içtiler; fakat hepsinin başı hâlâ hafiften ağrıyordu. O gün ancak saat dörde doğru toplanabildiler.

Komisyon başkanı kaymakamlık tahsisatından hayır gelmeyeceğini anlamış bulunduğu için bu defa belediye başkaniyle konuştu. Göçmenleri yerleştirme işiyle belediyenin uğraşması gerektiğini söyledi. Belediye başkanı, burasının nihayet küçük bir kasaba olduğunu, gelir kaynaklarının şehir belediyelerininkiyle kıyaslanamıyacak kadar az bulunduğunu, bunun da kamu hizmetlerini zarzor karşılayabildiğini, böyle olaganüstü bir yapı ve yerleştirme işine girişebilmek için elinde hiç bir maddî vasıta bulunmadığını açıkça bildirdi.

Uzun tartışmalardan sonra kasabanın ileri gelen zeytinyağı tüccarlarının, esnafın, bir de halkın yardımına başvurulmasına karar verildi. Bu akşam da vakit hayli ilerlemiş olduğu için komisyon başkanı kimlere ne yolda müracaat edileceği işinin ertesi gün görüşüleceğini söyleyerek toplantıya son verdi.

Komisyon üyeleriyle kasabanın ileri gelen memur ve tüccarları o gün de belediyenin davetlisi olarak akşam yemeği için belediye binasında buluştular.

◊◊◊

Ertesi gün yine ancak öğleden sonra, saat üç sularında, toplandılar, yardımını istiyecekleri tüccarların listesini hazırladılar, böylece taaa yemek zamanına kadar çalıştılar.

Hava kararmağa başlamıştı. Halkın yardımı meselesinin görüşülmesini de daha ertesi güne bırakmayı uygun bulmuşlardı ; fakat üyelerden biri hatırlattı ki, daha ertesi günü cumartesidir, öğleden sonra bütün daireler resmen tatildir, ondan sonra da pazar geliyor. Kanun, tatil günlerinde memurların dinlenmesini emrettiğine, kendileri de memur olduklarına göre, kanunun bu yoldaki emrinin dışına çıkmaları uygun değildir. Bunun üzerine, halkın yardımı meselesinin görüşülmesi pazartesiye bırakıldı.

Pazartesi günü, kimlerden yardım istenecegi konusu üzerinde uzun tartışmalalar oldu, sonunda, memurlardan, esnaftan, bir de mülk sahibi bulunan halktan istenmesine oy birliğiyle karar verildi. Bu işin mahalle muhtarlığına yaptırılması uygun görüldü için, muhtarların çağırılması salıya bırakıldı. Salı günü muhtarlar toplantısı oldu ; çarşamba günü her muhtar kendi mahalle idare heyetini toplayıp onlara durumu anlattı ; perşembe günü mahalle idare heyetleri ne yolda çalışacaklarına dair kararlar verdiler, cetveller hazırladılar, üyeler arasında iş bölümü yaptılar ; cuma günü her üye kendi bölgesini gezip evleri tespit etti. Araya yine cumartesiyle pazar girdiği için, iane toplama işi pazartesiye kaldı ve pazartesi günü bütün üyeler, koltuklarında gazete büyüklüğünde beyaz kâğıt tomarlariyle, mahalle aralarına dağıldılar.

◊◊◊

İane haberi halk arasında yıldırım hıziyle yayılmıştı. Mahalle idare heyeti üyeleri bir çok kapıları, günün her saatinde, sımsıkı kapalı buldular. Halk düşünüyordu :

"Ne diye para verecekmişim ? Daha memlekete ayak bastıkları gün her şey ateş pahası kesildi. Ne idüğü belirsiz, öküzlü arabalı bir sürü insan. Oturacak yerleri yokmuş da ev yapılacakmış. Ne iyi şey bu böyle. Evi olmiyanlara bedava ev vermek de yeni mi çıktı? Yok şöyleymiş, yok böyleymiş ! Elin yabanından bana ne ? Benim neyim olurmuş onlar ? Anam mı ? Babam mı ! Bu zamanda kimseden kimseye fayda yok. Nerdeyse kış bastıracakmış, zavallılar hâlâ çadırda kalıyormuş. Mektup yazıp da dâvet etmedik ya ! Buraya kimler gönderdiyse, oturacakları yerleri de onlar düşünsün !...

İane toplama işi sürdüğü müddetçe, göçmen yerleştirme komisyonunun sonucu beklemekten başka yapacak işi kalmamıştı. Yalnız, akşam yemeklerini kaymakam, belediye başkanı ve kasabanın ileri gelenleriyle beraber belediye binasında topluca yemek artık alışkanlık halini almıştı.

◊◊◊

Kasım ayı gireli bir hafta olmuştu. Soğuğun şiddeti gittikçe artıyordu. Göçmenler, hayvanları ölümden kurtarabilmek için onları satmaktan başka çare kalmadığını gördüler. Hayvan pazarında piyasa birdenbire düştü. Güzelim atlar, canım öküzeler yok pahasına gitti; gitti sözü çok hafif düşer, gitti değil, bedava denecek kadar ucuza kapatıldı. Şimdi arabalar manâsız ve hazin birer yığın halini almıştı. Hepsinin okları, ufukların boşluğuna doğru uzanıyordu.

Hayvanları satmakla ölümden kurtardılar. Fakat insanları nasıl kurtaracaktılar ? Yeryüzünde para etmeyen tek varlık insandı. Her şeyi yapan insandır, insan buğdayı eker, yemişi toplar, ineği sağar yünü örer, yapıyı kurar, yine insan aç kalır, üşür, ve ölür. Yeryüzünde en kuvvetli ve en zaif odur.

Külrengi göğün altında uzanıp giden çadırların kapıları rüzgârın biraz durduğu, güneşin biraz görünür gibi olduğu saatlerde ardına kadar açılıyor, rutubetle nemlenmiş bulunan yataklar, yorganlar, örtüler kurusun diye dışarıya çıkarılıyor, gün ışığı atlına seriliyor, fakat denilebilir ki güneş onları kurutacağı yerde onlar güneşi üşütüyor ve ıslatıyordu. Günün hemen her saatinde, hemen her çadırda bir çocuğun öksürdüğü, bir kadının ağladığı, bir ihtiyarın inlediği duyuluyordu ve bir kaç günde bir de olen bir çocuğun veya bir kadının anasının, babasının, yahut da kocasının veya kardeşinin çığlıkları evvelki seslere katılıyor, hepsi birden, muazzam bir ses kafilesi halinde, kasabanın dışında, çadırların üstünde, havaya doğru yükseliyor, yukarda rüzgârla sallanıyor, dağılıyor, küçük küçük parçalara ayrılıyor, sağa sola serpiliyor, nihayet duyulmaz oluyordu.

Soğuk en fazla çocuklara dokunuyordu. Hemen hepsi ciğerleri sökülür gibi öksürüyor. analarının veya babalarının göğüslerinde onların sıcaklığiyle biraz ısınabilmeleri, kasılan vücutlarının biraz gevşeyebilmesi için saatlerce büzülüp oturmak da para etmiyor, titrerken artık derileri değil, bütün uzuvları sarsılıyordu. Her sabah bunlardan bir kaçı yataktan çıkamaz oluyor, tepeden tırnağa kadar bütün vücutları ateş içinde yanıyor, daha bir gün evvel soğuktan donduklarını söyliyen ayni çocuklar şimdi sıcaktan şikâyet ediyor, bir kaç gün içinde de olüyorlardı. O günden sonra artık ne soğuk, ne de sıcak onlara tesir etmez oluyordu. Henüz ayakta gezinebilenler ise, arkalarında atkıya benzer kalınca örtüler, yüzleri limon gibi sarı, dudakları mosmor, çadırların arasında hayalet gibi dolaşıyor, sonra gözden siliniyordu. Bunlarda, çadırların içinin mi, yoksa dışının mı daha sıcak olduğunu anlamak istiyen bir hal vardı. Çadırlar... Bozrengi toprağın üzerinde sıralanan bu bezler artık insanları rüzgârdan, yağmurdan, soğuktan koruyan vasıtalar değil, sadece hastalıkları, sefaletleri, ıstırapları örten birer kılıftı.

Bu hal daha ne kadar sürecekti ? Göçmenler bir gün aralarından seçtikleri bir heyeti kaymakama gönderdiler. Kaymakam, onlara, toplanan ianenin yetecek kadar olmadığını ikinci bir iane daha toplanmasına karar verildiğini, üzülmemelerini, her halde çok yakında her şeyin halledileceğini söyledi.

Aradan on gün daha geçti. Kasım ayının yirmisi olmuştu. Göçmenlerin ikinci müracaatında, kaymakam, bu seferki iânenin de maalesef iyi netice vermediğini, bu durum karşısında, yerleştirme komisyonunun nihayet merkeze yazıp oradan yardım istemek zorunda kaldığını, gelecek cevaba göre hareket edileceğini bildirdi.

Fakat aralık ayı girip de göçmenler üçüncü defa gelince, kaymakam hepsini birden terslendi :

— Ne acele ediyorsunuz, be adamlar ? di-

ye bağırdı. Bütün işimizi gücümüzü bıraktık, her akşam toplanıyor, geceyarılarına kadar hep sizin işinizi görüşüyoruz. Daha ne yapabiliriz? Siz de biraz dişinizi sıkın canım!

Zavallılar süklüm püklüm, tersyüzü geri döndüler. Çadırların önünde kendilerini bekliyen hemşerilerine olup bitenleri anlattılar, "bütün işlerini güçlerini yüzüstü bırakmışlar, geceleri hep bizim işimizi görüşüyorlarmış!„ dediler.

◆◆◆

Gece saat on ikiyi geçiyordu. İçki artık hızını kaybetmişti. Yarı içilmiş kadehlere pek uzanılmıyor, sadece, arasıra, çatalın uciyle ağıza bir meze atılıyor, içmekten çok yeniliyor ve konuşuluyordu.

Göçmen yerleştirme komisyonunun başkanı, kaymakama, insanı yaşatan ateşin soba ateşi olmayıp aşk ateşi olduğunu söylüyor, ona, Baki Efendi'nin şaraba, güle, aşka dair bir beytini anlatmağa çalışıyordu.

İki aydanberi her akşam ayni insanlar, ayni yerde, ayni sofrada otura otura birbirleriyle içli dışlı olmuşlardı. Okul müdürü, belediye başkanına, elin yumurcaklariyle uğraşmaktan artık usandığını, daha çok para veren bir yer bulursa bu meslekten hemen ayrılacağını anlatıyor; posta müdürü, yanındaki komisyon üyesine - kaymakamın duymamasına dikkat ederek - dairedeki bir memureden bahsediyordu.

Sohbetin böyle en tatlı zamanında, dışardan, bağırışmaya benzer bir takım sesler geldi ise de içerde hiç kimse bunun farkına varmadı. Fakat az sonra kapı büyük bir gürültü ile açıldı. Bir kaç belediye çavuşu ile bir kaç hademenin koyvermemeğe çalıştığı ihtiyar bir göçmen, kapı kanadını bir itişte ardına kadar dayamış, kapı çerçevesinin boşluğu içinde, salondakilerin karşısına dikilmişti. Rüzgârla dağılan saçları alnına dökülmüş, göğsünü kaplıyan beyaz sakalı kabarmış, birbirine karışmıştı. Kucağında, henüz dört yaşında görünen bir çocuk ölüsü vardı. Onu bütün kapıyı kaplıyan uzun boyu, geniş omuzları, dağılmış beyaz saç ve sakalı ile karşılarında gördükleri zaman, sofradakiler hep birden ayağa kalkmış, iki üç adım geri çekilmiş, tıkanan ağızlar ve büyüyen gözlerle bakakalmışlardı. Hademeler de ellerini çekmişlerdi. İçerde saatin sesinden başka ŝıt kalmamıştı. İhtiyar adam salona şöyle bir baktı. gözleri bir an masada takılı durdu; o, kendileri için geceyarılarına kadar çalıştıklarını söyliyen bu insanların çalışmalarını biraz daha hızlandırmak ümidi içinde, çadırına inen felâketin verdiği perişanlık ve acı ile buraya kadar koşmuş... koşmuş, fakat umduğundan başka şeylerle karşılaşmıştı. O zaman, odanın tavanı başının üstüne çökmüş gibi, iki yanına sallandı: bu çöküntü dışarda değil, kalbinin içinde olmuştu. Düşen bir kalasın altında vücudu ezilen bir insanın duyacağı ıstıraba benzer bir ıstırapla dişlerini sıktı: sonra başını birdenbire kaldırdı, salondakileri teker teker gözden geçirdi, lokması ağzında kalan kaymakama, elindeki çatalı bırakmağa vakit bulamamış olan komisyon başkanına baktı, baktı; sonra hepsinin hüviyetini çiğniyen adımlarla odanın ortasına doğru ağır ağır ilerledi, yürürken boşlukta bacakları sallanan çocuğu masanın üstüne boylu boyunca yâtırdı. Şişeler devrildi, tabaklar kırıldı, kadehler döküldü. İhtiyar adam yükünü bıraktıktan sonra tekrar doğruldu, buğulu gözlerini karşısındakilere çevirdi, alabildiğine gerilen şehadet parmağını masa üstündeki çocuğa doğru uzattı, davetlilerin korkuyla büyüyen gözlerine, solan yüzlerine karşı, nefretle titriyen kısık, acı, vahşi bir sesle bağırdı:

— Alın! Bunu da yiyin!

Cevdet Kudret SOLOK

Olaylar arasında

Aç Dünya ve U. N. R. R. A.

2 Numaralı dünya savaşının karanlık günleri biteli bir yıl oluyor. Barış ve aydınlıklara kavuşmuş olan halk kitleleri, şimdi büsbütün boşalmış olan boş mideleri üzerine yumruklarını daha sıkı basıyorlar.

Ajanslara ve muhtelif memleketlerdeki feryatlara bakılırsa, hiç bir savaşın tırpanlıyamadığı 500 milyonluk bir insan kitlesi açlığın giyotinine teslim edilecekmiş. Bu rakam dünya nufüsunun dörtte biridir. Korkunç rakam karşısında buhranlar ve korkular geçiren memleketler çareler aramağa koyuldular.

Çekik gözleri iztiraptan daha büzülmüş Çin kulileri, mülahham cüsselere kıymetli madenler ödeyen Hind paryaları, Nil'in renk değiştirmesini gözetleyen Mısır fellahları ve plansız cemiyetin milyonlarca yığınları yüz yıllarca hiç bir gün güneşin batışını tokluğun rehaveti içinde seyredememişlerdir.

Savaşın sefaletleriyle yüklü halk kitlelerine yardım için kurulmuş olan UNRRA teşkilâtı bir çok milletlerin yardımını temine çalışırken, henüz kökleri kazınamamış bazı faşişt devletler bu teşkilâta yardımı red etmişler. Fazla gıda maddelerini denize dökmek, yakmak veya başka şekillerle baltalayıcı ve insanlık dışı rollerine devam etmişlerdir. Bu yardım, teşkilatı henüz olgun ve kuvvetli olamadığından bâzı hakimiyetlerin devamına (sefalet çeken insanların zararına da olsa) bir alet olmak tehlikesine bile maruz bırakılmıştır.

Savaş sonu sefalet ve açlığının giderilmesinde az da olsa hizmetleri dokunacak olan UNRRA teşkilatı ile bütün Ekonomik problemlerin çözülemiyeceği pek tabiîdir. Zira ekonomik ve sosyal hayatın kendi kanunları vardır.

Yaşar ÇÖL.

◆◆◆

Ne Düşünüyorsun?

Yolun kenarında bir kazıda çalışan amelelere bakıyordum. Biraz ötemde benim gibi onları seyreden biri daha vardı: çalışanlar gibi çarıklı poturlu bir köylü. Bir bitkinlik bir çöküntü vardı üstünde. Meraklandım, sordum:

— Hasta mısın? Neden çalışmıyorsun?

— Değil; biz iş bulamadık; işler kesat, eskisi gibi değil. İnşaat durgun...

— Ama bak bunlar iş bulmuş çalışıyor...

— Sen bunları görüyon; benim gibi bulmayanı da çok...

— Madem ki iş yok, ne diye köyünden buralara geldin...

— Köyde bir türlü; biz fakiriz ekecek biçecek tarlamız, toprağımız yok ki...

Şu karşımda çaresizlik içinde omuzları düşen insana ümit ve cesaret vereyim dedim:

— Bak kanun çıktı, topraksız köylüye toprak dağıtacaklar; senin de tarlan, çiftin çubuğun olacak..

Derin düşüncelere dalmış görünüyordu:

— Neye daldın öyle, ne düşünüyorsun? diye sordum:

Adeta sayıklar gibi, güç duyulur bir sesle:

— Karnım aç, bayım dedi, onu düşünüyorum...

İhsan ÜREĞİL.

◆◆◆

Demokrasi ve Sosyalizm

Halk kitlesinin zararına kendi sınıflarının menfaatlarına göre demokrasiyi kesip biçen fikir terzilerinin türediği şu zamanlarda gerçek demokrasi hakkında bilgi veren bu eser bütün aydınların faydalanacakları değerdedir.

İngiltere'de ezici bir çoğunlukla iktidarı ele geçiren İşçi Partisinin liderlerinden olan profesör Laski, kitabında kartel, tröst ve inhisarcı sermayenin hâkim olduğu memleketlerde hakikî mânada asla bir demokrasinin mevcut olamıyacağını belirtmektedir. Gerçek demokrasinin olabilmesi için sermaye kredi kaynaklariyle iç ve dış ticaretin devletin kontrolü altına alınması, devletin toprağa elkoyması ile mümkün olabileceğini en yeni delilleriyle göstermiştir.

Yalnız kazananı ideal insan sayan, fakirliği günahkârlık ve fakirleri düşkün insanlar diye damgalayan plânsız musavatsız cemiyette insanlar «Barbarlar, Uşaklar, Halk» olarak kategorilere bölünmüştür. Bu cemiyette «kanunların hükümleri sınıftan sınıfa değişir.» «Bu cemiyette kudret sahibi olmak, her şeyden ziyade mülk sahibi olmaya bağlı bir şeydir».

Tercüme kokusu az olan kitabın en büyük kusuru sadece aydınlara hitap etmesidir. Aldatıcı demokrasinin sırları bir çok vakalarla ortaya konulurken bile Türk okuyucuları hafızasını zorlamak durumunda kalmaktadır.

Halen İngiltere'de yapılmakta olan iktisadî ve içtimaî hareketleri yakından takip edecekler için bir rehber olabilecek bu kitabın arkasından daha geniş kitlelere hitap eden popüler eserler beklemek hakkımızdır.

Y. ÇÖL.

TARLA

Emmim kızı Ayşe
tarlada gebe kaldı Aliden,
Bizim sarı inek
tarlada buzağladı sarı tosunu
Dememköylü Mehmet'
Ahmedi tarlada serdi yere,
Hamdüsenamız
Tarladan yükseldi Mevlâya
Ve tarlada bastık küfürü
Kör feleğe.

TOYGAR.

Bizim Köyde

Bizim köyde bahardan çabuk gelir kış
Bolluktan çok sürer yokluk.
Bilmem ki alın yazısı mı böyle?
Beklendiğinde yağmur gelmez,
Beklendiğinde güneş.
Ne çıkar baş ucundaki bir ağaç gölgesinden
Eteğini yalıyan denizinin sesinden?
Bizim köyde yarı ölü,
Yarısı toprağa gömülü
yaşar yine canlılar.
Hep böyle bizim köyde,
Bugünler ve dünler.
Bizim köyde "Yaşanmadan geçiyor günler..

Z. KARADENİZ.

Söz

FİKİR, SANAT VE TENKİT DERGİSİ

SURSULAS

5'inci sayfadan:

şı karşıya oturmuş beş kelepçelidir. Bunlar ilk defa bu kamyonun içinde birbirlerini görmüşler ve arada geçen bu kısa zaman içinde tanışmağa çalışıyorlar. Her biri ayrı bir hapishaneden alınmıştır.

Sağ başta oturan :

— Telsiz idare ediyordum, subayım, diyor.

Bir başkası :

— Gizli gazete çıkarıyordum!

Üçüncüsü :

— Orta Doğuya kaçmak istemiştim, yakaladılar !...

Dördüncüsü :

— Dağda partizan reisiydim!..

Ancak beşinci sessiz kalıyor. Başı önüne eğilmiş öylece beklemektedir. Yanında oturad arkadaşı.

— Ya sen' sen ne yaptın? diye soruyor.

— Ben ?... Ben mi ?... Şey, bir teneke benzin için...

Başka ne diyebilirdi ? Yakalandığı andan itibaren sebebini bir türlü izah edemediği bir mesele hakkında onlara daha fazla ne söyliyebilirdi ?...

Fakat, söylediklerinin yetmediği ötekilerin yüzünden belli. Daha fazla malûmat istiyorlar onlar. Bunun için Sursulas ilâve ediyor:

— Benim adım Sursulas !...

Kamyon duruyor. Sabahın alaca karanlığında etraflarını saran Almanlarla birlikte bu beş kişi bir tarlaya doğru ilerliyorlar. Sıraya dizilip "Yaşasın Yunanistan!„ diye bağırıyorlar. Yalnız içlerinden biri sessiz kalıyor. Fakat bu sonsuz sessizliğie içinde, hedefine çevrilen tüfeklerle hayat ve ölümü birbirinden ayıran bu saniyelerin sonsuz sessizliği içinde, çiğli otların arasından, şuracıktan, billûr bir "tır, tır, tırrr„ , ışıktan perdeler halinde belirmek cesaretini gösteriyor, göğe doğru yükseliyor, yükseliyor, tâ yükseklere ulaşıyor, bu sefer o güzel köyü aşıp daha da uzaklara gidiyor ve ansızın yaylım ateşle – Sursulas'ın kalbiyle beraber susuyor....

Yunancadan çeviren:
Nevzat HATKO.

Tütün ve Sinema

Bütün memleketler bütçelerini denkleştirmek için ithalatını mümkün olduğu kadar kısmaktadır. İngiltere'de de bu yolda tedbirler alınmıştır. Meselâ daha az yumurta ithaline karar verilmiştir. Fakat tütün ve sigara ithalatına dokunulmıyacaktır. Buna sebep olarak sigara ile sinemanın halkın maneviyatını kuvvetlendirdiği ve bu suretle başka mahrumiyetlere katlanmıya yardım ettiği söyleniyor.

Fransa işçi istiyor

Fransa İkinci Cihan Harbinin korkunç yıkıntılarına en çok uğrayan memleketlerden biri oldu. Bu yıkıntı yalnız binalarda, yapılarda değil, insan gücü üzerinde de feci tesirler bırakmıştır. Bugün yeniden kalkınma dâvasına dört elle sarılan hür Fransa'nın karşılaştığı güçlüklerden biri de el emeği azlığıdır. Harpte ölen yüzbinlerce genç insanın bıraktığı boşluktan başka, nazilerin zorla Almanya'ya götürüp kamplara kapadıkları, en aşağı şartlar içinde çalıştırıp ezdikleri milyonlarca Fransızdan büyük kısmı henüz çalışamıyacak kadar bitkin bir halde bulunmaktadır. Yapılan hesaba göre Fransa'nın ekonomik kalkınması için 20 milyar iş saatine ihtiyaç vardır. Bunun için Fransa madenlerde, fabrikalarda, tarlalarda çalıştırmak üzere 3,000,000 yabancı işçiye iş verecek durumdadır.

Vurguncuların cezası

Fransa kurtulduktan sonra, 5 harp ve işgal yılı boyunca Fransız milletinin katlandığı yokluk ve ıztıraptan — her memlekette olduğu gibi — kendi çıkarlarına faydalanıp, milyonlar elde edenler sigaya çekildi. Bunların haksız olarak edindikleri servetlere el konuldu, bazılarına da ağır para cezaları yüklendi. Bu cezalar normal olarak yüzde 100 ilâ ikiyüzde 100 arasındadır. Fazla olarak düşmanla işbirliği etmiş olan «vurguncular»dan alınan cezalar yüzde 400'ü bulmaktadır. Bu esasa göre yalnız 1945 yılı içinde elkonan servetlerin tutarı : 22.965.963.000 frank; cezaların tutarı da : 32.597·354.000 frank, yekûnu : 55.562.288.000 frank; yani 700 milyon türk lirasından fazla bir para.

Darısı her memleketteki vurguncularla, harp zenginlerinin başına!

Tariş Şarapları

EGENİN

İzmir üzümlerinden sıhhî şartlara azamî itina edilerek imâl olunur.

İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği Ankara Şatış Mağazası :

Bankalar caddesi Yurt Sokak
No. 2 Tel : 1860.

Harp Sonrası GENÇLİĞİ

2'nci sayfadan:

neme yapmak arzusu ve kâh cehaletleri yüzünden harcadıkları milyonlar sessizce her tarafa sürüklendiler. Bu itibarla, birinci cihan harbi gençliğin önemini gösteren ilk olay olduğu kadar, bir çok memleketlerde genç nesillerin köküne kibrit suyu döken bir facia oldu. Bazı memleketlerin yaş yapısında harp derin yaralar açtı ve bir çok yerlerde memleketin yarınına, işe yaramaz veya vatan borcunu yapmamanın yolunu bulmuş artıklar kondular.

Harp bittikten sonra ise, kodamanlar masa başında parsayı paylaşmak için epiy çekiştikten sonra, barbin en ağır yükünü çekmiş olan gençlerin sulhun da en ağır yükünü omuzlaması gerektiği, görüldü. Milyonlarca genç işsiz ve hatta aç kaldı. Bu, yalnız yenilmiş memleketlerde değil, yenen memleketlerde de böyle oldu. Bu şartlar altında, ilk defa olarak gençlik arasında önemli kımıldamalar, hareketler, cereyanlar görülmeğe başladı.

Harp sonrası gençlik hareketleri ne yazık ki gençliğin içtimaî hayatta değeri olan yeri almasını sağlayacak bir kuvvet olmak yerine, hemen hemen bir anarşi halini aldı. Muhteris ve tecrübeli kodamanlar bu kaotik kütleyi istismar edecek fikirler ortaya attılar. Bu hareketler içinde yalnız muhtelif memleketlerin talebe cemiyetleri ve bunların birleşmesinden meydana gelen «uluslar arası talebe birliği» muntazam bir teşekkül halinde gözükmüşse de, bu daha çok diplomatların izinde giden çırakların kumandası altında idi. Bunun dışında, bilhassa Almanya'da, gençlik bir sürü acaip cereyanlara sürüklendi. Bu sürüklenmeler, bir kutupta (psişiyatri kitaplarının «nomadism» dediği) serserilik ve gezgincilik şeklinden başlayarak, öteki kutupta faşiştliğin vandalism (yağmacılık) ve hatta kanibalisminde (yamyamlık) neticelendi. 1933 sıralarına kadar, Almanya'dan acaip kılıklı, sırtları torbalı bir çok gençlerin memleket memleket dolaşarak buralara kadar geldiklerini, hatta kahvelerde yeni bir tarzda dilendiklerini hatırlarız. Bir çok memleketlerde, gençlik arasında ormanlara çekilme veya tepinerek dans etme şeklinde garip hareketler türedi. Almanya'da naziler bu işsiz ve bakımsız kalmış, theosofi, çıplaklık, dervişlik v. s. peşinde koşan gençlik kütlelerinin kendi maksatları için birinci derecede kullanılacak bir vasıta olduğunu gördü. Dr. Göbbels'ler harp-artığı gençliğin durumunun bir prototipidir. Nasıl nazilerin parasını büyük sanayi ve maliye sermayedarları, ihtiraslarını (Ludendorf) gibi mağlûp generaller, ideolojisini harpten arta kalmış yarım tahsilli, işsiz, mesleksiz küçük burjuva orta - yaşlıları sağlamışsa, kütle malzemesini de harp sonrası gençliği hazırlamıştır.

İtalya'da Mussolini faşiştleri, Almanya'da Hitlerciler, gençler ve hatta çocuklar için renk renk gömlekler ve esvaplar diktirdiler, komik selâmlar, vahşi şarkılar öğrettiler. Her türlü insanlık ülkülerinden uzak bir barbar terbiyesi altında yetiştirerek onları her tarafa saldırttılar. Yalın ayak ve çıplak Habeşlilerin tepesine havadan bomba salıvermenin çok keyifli bir spor olduğunu gazetecilere anlatan Mussolini'nin şişman oğlu Vittorio, faşişt gençliğine bir örnek olarak gösterildi. Fakat, nazi faşistlerinin yetiştirdiği Hitler gençliğinin yanında bunlar, Ebüssuut Efendinin torunu gibi kaldılar. Bunun acıklı, ve acıklı olduğu kadar korkunç hikâyesine girmiyelim.

Ellerine öldürücü silâhlar verilmiş milyonlarca genç ve hatta çocuk Avrupa'nın her tarafına saldırtılınca, tecavüze uğramış memleketleri kurtarmak yükü de aynı yaşlardaki gençlerin vatan bocu oldu. Çünkü, bu memleketlerin kodamanları tehlıkeyi sezen halktan ve bilhassa gençlikten korktukları için yıllarca reaksiyoner siyasetler gütmüşler, düşman kapıya dayanıncaya kadar faşizmi tatmin etmek için çeşitli gaflar yapmışlar ve nihayet sıkışınca başka memleketlere kaçmışlar veya düşman tarafına geçerek kendi gençliklerini imha ettirmek için Gestapo'larla el birliği etmişlerdir. İşte, bir taraftan bugünkü silâhların hususiyeti, diğer taraftan reaksiyoner politikacıların ihaneti yüzünden medeniyetin kurtarılışı da ancak bu vatansever çocukların kahramanlığı sayesinde olmuştur.

Şimdi, onların mükâfatı ne olacaktır ? Harp sonrasının içtimaî meseleleri arasında en mühimlerinden biri de budur. Şimdiden, yurtlarını ağır fedakârlıklarla kurtaran gençliğin zaferine konmak üzere, istirahat yerlerinden veya sığındıkları memleketlerden dönen eski kodamanların üşüştüğünü yer yer görüyoruz. Gerçek manâsıyla bir gençlik dünyası düşünmek belki bir ütopidir ; fakat gençliğin bozulmamış temiz ve engin enerjilerinin, yaratılacak yeni bir dünya için en kuvvetli bir kaynak olduğuna şüphe var mıdır ? Yarının cemiyetinin temelleri olacak olan ve öldürülmemiş olarak yalnız gençlikte kalabilen kuvvet, atılganlık, arkadaşlık ve iyilik ruhu acaba yarın da dayak, kumanda ve barbarca disiplin altında çürütülecek midir ? İş bulmak veya tahsil imkânı verecek bir yardım elde etmek için kapı eşiklerinde ve yollarda harcanacak mıdır ? Gençliğin enerjileri, ekonomik ve cinsî hayatın baskıları altında eritilecek veya kötüleştirilecek midir ? Gençlik kuvvetleri yine demagogların ve istismarcıların retlerine, nefretlerine, korkularına, kurnazlıklarına, ihtiraslarına alet olacak mıdır ? Yoksa, ilim, teknik ve sanatta büyük yaratmalar başaracak, cemiyetin dinamisminin ana mihveri haline konacak yollar bulunacak mıdır? Bunun cevabını «büyükler» kadar, gençler de düşünmek zorundadır.

Niyazi BERKES.